

Elveszített Tündérország

Népszava | 2015. nov 4. 05:45

Tenki Réka nem játszik, létezik az intim térben FOTÓ: MTI/KALLOS BEA

Két egyszemélyes előadás, az egyik egy eddig kiadatlan háborús napló, a másik pedig egy blogbejegyzések alapján létrejött kötetből készült színpadi adaptáció. Bálint András Heltai Jenő naplóját mondja el a Radnóti Színházban, Tenki Réka pedig Péterfy-Novák Éva „Egyasszony” című megrázó szövegét a Jurányi Inkubátorházban. Két elgondolkodtató, tanulságokkal teli színházi este.

Vetítéssel kezdődik a Heltai naplója című előadás a Radnóti Színházban. A fekete-fehér mozgóképeket Bálint András világos ballonkabátján keresztül látjuk. Német katonák masíroznak Budapest utcáin. A nácik bevonulása. Aztán érkezik a szöveg is, Heltai Jenő eddig kiadatlan, háborús naplója, melyet 1944 márciusától a német csapatok bevonulásától 1945 tavaszáig a szovjet, felszabadító katonák megérkezéséig vezetett.

Ahogy Heltai fogalmazott: „Ezek a kusza följegyzések összefüggés, szándék és kritika nélkül napról-napra íródtak, lakásokban, folyosókon és pincékben, óvó- és illemhelyeken, kórházban, börtönben, menekülés és bujkálás közben, jó vagy rossz papirosra, tintával vagy ceruzával, ahogy adódott. Információimat szomszédaimtól kaptam, jó ismerőseimtől és jó ismeretlenektől, trafikban, borbélynál, kávéházban, már ameddig lehetséges volt ezekre a helyekre járnom.”

Heltai naplója, amit a családtól kapott Bálint András, egyáltalán nem borús olvasmány, miközben szörnyű dolgokat beszél el. Csakhogy teszi ezt fanyar iróniával, sokszor öniróniával, életigenléssel, megalázó helyzetekben is a humort és a saját összetéveszthetetlen hangját megőrizve. Így lehetséges az, hogy miközben bölcsességet sugárzóan, önmagától kissé eltartva láttatja az eseményeket, pontos karképet rajzol. Ebben egyszerre vannak jelen az emberi félelmek, árulások és a menekülést és a túlélést biztosító segítőkész szándék. A kor persze nem akármilyen és a történetek sem akármilyenek, amit túl kell Heltainak élnie. Háború, zsidóüldözés, a könyveit bezúzzák, menekülnie kell.

Bálint András tényleg Heltaivá lényegül át FOTÓK: MTI/KALLOS BEA

Először az menti meg a hetvenes éveiben járó író, hogy még fiatalon megírta a János vitéz című operett dalszövegeit, ezért első körben lehúzzák a zsidó írók listájáról. Később pedig egy zuglói rendházban sikerül oltalmait találnia. A napló a bujkálás az üldöztetés „apróságait” is részletezi és persze az abszurdításait. Ha egyáltalán lehet így fogalmazni. De azért az igencsak abszurd, hogy mivel a zsidóknak le kellene adniuk a rádiót, Heltai ezt nem veszi komolyan, a rádióból szinte folyamatosan a János vitéz című daljáték általa írt strófái visszhangoznak. „Kukorica közt születtem, / Ott letek meg engem,/ A nevem is hejh, parasztos,/ De én nem szégyellem. / A juhásznak épp elég ez,/Úribb, cifrább nem kell./

Ragaszkodom a nevemhez, igaz szeretettel, /Becsületes jó magyar név, nem hímez, nem hámoz, / Az én nevem, az én nevem/Kukorica, Kukorica János.” Később Heltai megjárta a csillagos házakat, a Gestapo börtönét, szörnyű dolgokat tapasztalt meg, de a szerencséje és a bölcsessége valahogy életben tartotta. A Heltai naplója című est legnagyobb erénye, hogy a szörnyűséget és a naplóból jövő iróniát és öniróniát kellő arányban tudja adagolni. Persze ehhez Deák Krisztina rendező és Hárs Anna dramaturg mellett szükség van Bálint Andrára.

Aki tényleg Heltaivá lényegül, tudjuk, hogy ez az átváltozás milyen jól megy neki, gondoljunk csak nagyszerű Radnóti-estjére. Itt is segítik a napló szövege mellett más eszközök, versek, eddig már ismert történetek, sztorik, szonok. És ne feledjük megemlíteni a zenésztársat, Darvas Ferencet, aki szinte végigjátssza az előadást. Nem tesz mást, mint zongorázik, de ezzel sokszor eltünteti Bálint András színpadi magányát. Heltai naplója és Bálint András előadása figyelmeztető is jel egyben.

Arra int, nagyon vigyáznunk kellene, hogy hasonló dolgok ne történjenek meg, bár ahogy a mostani tendenciákat, a szélsőséges eszmék újbóli divatját látjuk, újra van mitől félnünk. Az előadás befejező mondatai: Tündérorszámban édes az élet,/ Tündérek karja gömbölyű, lágy,/ Tündérorszámban addig maradhatsz,/ Míg a szívedben alszik a vágy, a néma vágy./ Alszik a vágy, és vissza nem csábit/ Régi hazádba balga szíved./ Mikor megszólal benned a szótat/ Tündérországot elveszíted.” Aztán újra jön a vetítés, a

ballonkabáton az orosz katonák és az ünneplő, hatalmas tömeg. Annyi a különbség, hogy más uniformist viselnek.

A Jurányi Inkubátorházban Péterfy-Novák Éva „Egyasszony” című szövegét Tenki Réka adja elő. Egy másik napló, már a háború utáni időkből, békeidőből. A történések viszont egyáltalán nem békések. Egy asszony, maga a szerző, harminc évvel ezelőtti valós történetét kapjuk. Péterfy-Novák Éva magánéleti tragédiáját, hét éves kislányának elvesztését adta közre először blogbejegyzésekben, ebből később sikerkönyv született és ebből készített színpadi változatot Tasnádi István, az előadást pedig Paczolay Béla rendezte. Szerencsére azonban abszolút nem rendezte túl. Hagyta, hogy a nagyon erős, megrázó szöveg és Tenki Réka magával ragadó természetes játéka hasson.

A történet egészen elképesztő. Az asszony megszüli kislányát, akiről kiderül, hogy forszírozott rohamos szülés során mentálisan sérültté vált. A kislány a diagnózist hét évvel élte túl. Ezt a hét évet, a kislány rohamos leépülését követhetjük nyomon. Péterfy-Novák Éva megrendítő vallomása, amelyből azt is megtudjuk a korábbi férje miként bánt vele, alkalmas arra, hogy egy megdöbbentő monodrámává váljon. Különböző stációkat ismerhetünk meg, a kismama örömét, várakozását, aztán a szembesülést azzal, amivel igazán nem is lehet szembesülni. Az anyaság törvényét, azt, hogy bármi történik, egy anyának ki kell tartania, szeretet kell adnia.

Nem vádolnia kell, bűnösöket keresni, hanem fel kell vállalnia, azt is, ha a gyermeke más, mint a többi gyerek. Ha az övé másként fejlődik. És segítenie kell abban, hogy azt az időt, amit kapott, minél kevesebb szenvedéssel és minél nagyobb harmóniában töltsse. A történet része aztán a magánéleti újrakezdés, egy újabb gyerek megszületése, aki egészséges. És a két gyerek közötti testvéri szeretet. Tényleg megindul a nézőnek a könnye az előadás alatt, de azt hiszem, ezt nem kell szégyellni. A szöveg mellett az est másik kulcsa Tenki Réka, aki éppen szülés után tért vissza a színpadra.

Tenki Réka nem játszik, létezik az intim térben. Bármit csinál, természetes. Bizonyítja, hogy generációjának egyik legtehetségesebb színésznője. Nemrég szakított a Nemzetivel, a szabadúszást választotta. A színházigazgatóknak érdemes lenne figyelniük rá. Elismerés illeti még az Orlai Produkciós Irodát és FÜGÉ-t, amelyek magánszínház és alternatív színházi egyesülés létükre bevállalták ezt a profitot kevésbé termelő, de mégis nagyon fontos előadást.

Balogh Gyula